

MARTIN MURÁNSKY:**Konanie a morálka. Vysokoškolské skriptá k predmetu filozofia****Bratislava: Slovak education publishing 2018, 104 s.**

Známy slovenský filozof Martin Muránsky, ktorý sa primárne zaoberá témami sociálnej, politickej a morálnej filozofie, ale aj dejinami nemeckej filozofie, v poslednej práci *Konanie a morálka* (2018) ponúka úvod do filozofie. Napriek širokému záberu filozofických problémov si autor zachováva veľmi jasný a zrozumiteľný štýl písania, ktorý umožňuje aj neznalému čitateľovi uchopiť text bez problémov.

Text je rozčlenený do štyroch logicky nadväzujúcich kapitol. V prvej kapitole sa Muránsky snaží o základné vymedzenie pojmového aparátu. Práve jasné a zrozumiteľné vymedzenie terminológie je kľúčové pre správne pochopenie problematiky. Už v úvode prvej kapitoly upozorňuje na pluralitu názorov, ktorá je mnohokrát problematická, pretože správanie jednej skupiny ľudí môže byť druhou skupinou ľudí považované za nemorálne (s. 13). Zároveň veľmi zreteľne a stručne vysvetľuje pojmy, ktoré sú kľúčové pri uvažovaní o konaní a morálke. Napríklad vysvetľuje pojmy „dobré“ a „zlé“, pričom sa sústreďuje na účelové, atributívne a morálne používanie týchto pojmov (s. 14 – 16). Práve Muránskeho základné vymedzenie terminológie a vysvetlenie kľúčových pojmov uľahčuje orientáciu v nasledujúcich kapitolách. Študenti určite ocenia prvú kapitolu, ktorá s prehľadom vysvetlí navonok jednoduchú, avšak filozoficky zložitú terminológiu.

V druhej kapitole sa autor zacielil na Kantovu deontologickú etiku. Z Muránskeho opisu a vysvetlenia je zrejmé, že ide o morálny koncept, ktorý významným spôsobom ovplyvnil naše úvahy o morálke a konaní. Uvedomuje si však aj slabé stránky Kantovho prístupu, na ktoré poukázal už v úvode diela. Uvádza: „Podmienkou uznania seba samého ako dôstojnej bytosti je uznanie dôstojnosti (autonómie) každej inej rozumnej bytosti. Táto revolučná myšlienka je zároveň aj achillovou päťou Kantovej praktickej filozofie“ (s. 9). Autor v tejto kapitole prechádza základnými myšlienkami, ktoré dominujú v Kantových úvahách. Ide napríklad o slobodu, zodpovednosť, svedomie, praktický rozum či kľúčový kategorický imperatív. Opis kategorického imperatívu, ktorý poskytuje, je výstižný, a preto sa čitateľovi ľahko orientuje v nasledujúcej analýze. Muránsky uvádza: „človek môže hovoriť o morálke iba vtedy, ak sa mu podarí uvidieť iného človeka v tej istej vážnosti, ktorú pripisuje sebe. Vzťah k sebe

samému je z opačnej strany vždy vzťahom k inému človeku. Sebaúcta nefunguje bez úcty ku každému inému človeku. Táto myšlienka člena spoločenstva rozumných bytostí urobí v nemeckej filozofii ešte veľkú kariéru“ (s.44 – 45). Citát predstavuje Muránskeho formuláciu kategorického imperatívu, ktorou chce zjednodušiť a spresniť Kantovu ideu. Tento znak Muránskeho štýlu je veľmi prínosný pre ľahšiu orientáciu v texte.

Tretia kapitola je venovaná utilitarizmu, ide najmä o základné definície, ktoré priniesol zakladateľ tohto morálneho prístupu David Hume. V tejto časti Muránsky ponúka podrobnú analýzu konceptu utilitarizmu. Opisuje napríklad myšlienku vzťahu rozumu a vôle: „Humov rozum je teda o objavovaní pravdy a omylu. Pravda a omyl pozostávajú zo súhlasu alebo nesúhlasu buď s reálne existujúcimi alebo vzťahmi ideí alebo s reálnou existenciou a faktami“ (s. 56). Túto myšlienku rozvíja a dopĺňa o tvrdenie: „Rozum slúži k neutrálnemu opisu skutočnosti, morálne hodnotenie k afektívnemu hodnoteniu a vyrovnávaniu sa so skutočnosťou“ (s. 56). Jednoznačným pozitívom Muránskeho výkladu utilitarizmu je, že dokáže tento prístup zrozumiteľne vysvetliť aj čitateľom, ktorí sa natoľko neorientujú v morálnej problematike. Súčasťou kapitoly je aj veľmi zaujímavé porovnanie Huma s Kantom. Analyzuje tu napríklad rozdiel medzi Humovou a Kantovou náukou o morálke. Píše: „Humova náuka o morálke má na rozdiel od Kanta silne konzervatívnu povahu: morálka predpokladá hodnoty a ciele, ktoré sú želané o sebe: žiadne rozumové dôvody nedokážu vo vzťahu k pôvodnej afektívnej vášni čosi zmôcť“ (s. 59). Druhá kapitola skutočne prináša veľmi dobrý prehľad utilitarizmu, pretože nezostáva len na povrchu problematiky, ale ide do samej podstaty teórie. Muránsky okrem toho analyzuje napríklad aj naturalistický omyl v etike, ktorý je jedným zo základných poznatkov filozofického štúdia. Na záver kapitoly prináša aj kritický pohľad, ktorý tkvie v analýze dôsledkov utilitaristickej teórie. Tu sa zaoberá napríklad Millovým konceptom vyššieho a nižšieho druhu šťastia. Poskytuje veľmi jasný a prehľadný rozbor „utilitaristického ideálu“ a uvádza: „... v sebe nesie napätie medzi úsilím o vlastné šťastie na jednej strane a na strane druhej o verejné úsilie o dosiahnutie čo najväčšieho šťastia pre čo najväčší počet ľudí“ (s. 73). Kapitola je nesmierne rozsiahla a prináša dobrý prehľad o všetkých záležitostiach utilitarizmu.

Etika cnosti je témou štvrtej a poslednej kapitoly Muránskeho práce. V úvode autor uvádza, že „vznikla ako konzervatívna kritika osvieteneckej konceptu egalitárnej morálky“ (s. 10). V rámci kapitoly už ponúka oveľa detailnejší popis, kde napríklad píše: „Etika cnosti je historicky najstaršou známou formou etiky, ak berieme do úvahy Aristotelove práce o etike. No súčasne ako dnešná reakcia na deontologický a utilitaristický výklad etiky patrí medzi najmladšie prúdy v modernom etickom myslení. Ako reakcia na nedostatky spomínaných teórií sa etika cnosti vymedzovala

viac negatívnymi postojmi ku Kantovej a utilitaristickej etike ako stavaním na svojich pozitívnych tvrdeniach“ (s. 82). Treba si všimnúť, že v týchto riadkoch dokazuje veľkú znalosť opisovanej problematiky, pretože poskytuje stručný, ale zrozumiteľný prehľad vzniku a vývoja etiky cnosti. Zaoberá sa aj súčasnými predstaviteľmi tohto prístupu Bernardom Williamsom a Alasdaïrom McIntyrom. Veľkú pozornosť však venuje najmä zakladateľovi etiky cnosti Aristotelovi. Uvádza: „Z mnohých dôvodov sa budeme v tejto časti venovať jedinému Aristotelovmu spisu Etike Nikomachovej, tak ako sa jej v prevažnej miere venovala absolútna väčšina interpretov Aristotelovej etiky. Aristoteles v nej vychádza z viacmennej rozšíreného antického názoru, podľa ktorého existuje tesné spojenie medzi cnostným a šťastným životom“ (s. 86). Práve Aristotelovi je venovaná zvyšná časť kapitoly, v ktorej Muránsky interpretuje rôzne aspekty cnosti, ktoré nachádzame v morálnom konaní človeka. Analyzuje tu napríklad konanie a dobro, cnosť ako výsledok slobodného konania či praktickú múdrosť (*frónésis*), nezabúda však ani na politickú sféru.

Muránskeho práca *Konanie a morálka* predstavuje mimoriadne erudovaný úvod do morálnej filozofie, určený nielen študentom filozofie, ale aj študentom iných odborov. Jednotlivé kapitoly sú písané veľmi jasne a autor v nich kladie veľký dôraz na detaily. Je tu prítomný aj historický aspekt filozofického vývoja, ktorý je neodlučiteľnou súčasťou pochopenia filozofických konceptov.

Lukáš Siegel

Lukáš Siegel
Katedra filozofie a aplikovanej filozofie
Filozofická fakulta UCM v Trnave
Námestie J. Herdu 2
917 01 Trnava
Slovenská republika
e-mail: lukassiegel@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4283-3508>